

SESSIÓ DE CLOENDA

Paranimf de la Universitat de Barcelona, 18 de desembre de 1998

Conferència de Cloenda:

LA TEORIA POLÍTICA DE L'AUSTRIACISME: EL COMTE DEL S.R.I. JUAN AMOR DE SORIA

Ernest Lluch

Sovint quan es parla de la guerra de Successió sembla que les diferències polítiques entre els dos bàndols no fossin clares. En d'altres casos es parla d'una conflagració internacional sense que els factors interns siguin rellevants. Penso que ambdues posicions són errònies. Unes posicions a les que no repugnaria una frase com la següent: «els trets diferencials del projecte polític austriacista resulten extremadament difícils d'identificar». Discrepo bàsicament d'aquesta frase. En tots els posicionaments austriacistes hi ha molts punts comuns. Una comparació del contingut del Tractat de Gènova (1705) amb *Via fora als adormits* (1734) i *Record de l'aliança* (1736) o amb el pensament teòric de Juan Amor de Soria posa de manifest la coincidència en una Espanya polisindial o composta basada en les diferents Corts, de la que la Corona d'Aragó i Catalunya n'eren vertebradors. A l'interior de l'austriacisme hi havia dos corrents doctrinals. El primer estava format per un tradicionalisme foralista molt subratllat i el segon els que volien fer compatibles el respecte a les Corts amb l'eficàcia del govern. Quan *Via fora als adormits*, una magnífica mostra del primer corrent, fou jutjada pels homes de l'Emperador fou condemnada i immediatament amnistiada pel fet de pertànyer al mateix ordre d'idees. Ningú representa millor el pensament polític i econòmic austriacista que l'aragonès Juan Amor de Soria sobre el que presentem la nostra visió en dos aspectes fonamentals del seu pensament. Un pensament que purificarà i evolucionarà l'austriacisme.

La forja del pensament d'Amor de Soria

A mi me ha tocado obedecer a V.E., no obstante que conozco vano nuestro cuidado o sea nuestro deseo por las ventajas de una Casa por la cual perdimos con proporción lo que cada uno puede perder, y si volviese el caso no rehusaría executar lo mismo aunque haya sido tan fatal el fruto de las fatigas de casi treinta y seis años pero el Mundo no paga con otra moneda y ojalá que el desengaño baste para tomar el camino de la verdad que no puede engañarnos.

Juan Amor de Soria al Conde de Cervellón, 10-V-1742

Obef, escriu en aquesta carta, per reflexionar sobre el nucli de l'austriacisme. Feia poc havia acabat la seva gran obra al respecte i encara deuria perllongar les seves reflexions. Tots aquests escrits, que havia lliurat al gran historiador austriacista Castellví, estan dipositats en la Real Academia de la Historia i sabem ja que en la preparació de les Corts de Cadis un dels seus membres consultà la principal peça. No sabem quan i per quin camí arribaren. Una possibilitat raonable és que ho fessin poc després de la seva mort amb el desig d'intentar trencar el malefici, que assumeix sense defallir, de la seva inutilitat amb l'ànim de ser llegit i d'influir sobre l'Espanya del futur. Abans d'aquest període de reflexió elaborà alguns materials més estrictament governamentals. Poden ser d'Amor de Soria (així estan catalogades) les *Reflexiones políticas que pone en la Rl. consideración de Vuestra majestad un Leal vasallo, afecto y celoso del R. Servicio de la penosa tarea de gobernar tan gran Monarquía y del bien público con el motivo de la posesión que Vuestra Majestad toma de sus dominios*¹ que estan datades al 1710 i que en el seu índex es titulen com *Reflexiones anticipadas en Barcelona a Su Majestad CC para el buen gobierno de la España, año 1710*. Es tracta de vuit reflexions sobre l'organització general de la Monarquia i que, si fossin de Juan Amor de Soria, tindrien diferències amb la seva principal obra que serà l'única fins ara citada *Enfermedad crónica* però que constituïria ja el principi d'una gran visió de la Monarquia abans del tram final de la guerra de Successió.

Les *Reflexiones políticas* o *Reflexiones anticipadas* estan també en el manuscrit 9-5637 com número 15 d'un conjunt de 43 «escrituras recogidas por el C. Dn. Juan Amor de Soria y encuadernadas en este volumen, pueden ser muy útiles y a lo menos serviran a la curiosidad en todos tiempos. Año 1730». Pensem que el seu autor o el seu inspirador és Ramon de Vilana Perlas i estan dividides en tres parts. La primera són unes *reflexiones* d'uns 15 grans folis a doble cara acuitades per «*tan dilatada guerra, gastos tan crecidos que origina caudales, y productos tan cortos que V.M. a poseído, se considera prezisa la urgencia de algunos medios y prompts y estos sin agravar la conciencia*» (f.1). Vuit reflexions són les proposades per ordenar el pressupost en un document conseqüent amb allò expressat en el seu títol. A continuació ve un *Discurso sobre la necesidad que hay en estos Reynos de la moneda provincial y importancia de su fabrica para el bien común de la Monarchia*, escrit de tres folis, en el que sosté una posició contrària a devaluar com Felip IV i favorable a que una «*moneda provincial regulada a la Ley que tiene el oro y la plata*». Tot això donat que «*la moneda provincial (es) con claras y evidentes experiencias el alma de las repúblicas y la sangre que las mantiene y el móvil del comercio*». Els darrers deu grans folis són una apel·lació dirigida al Rei per un «*leal vasallo (que por serlo ha padecido diez años los más graves trabajos)*». No n'ha sortit beneficiat d'això més que relativament: «*esta miseria anhelando su corta vecindad únicamente a conseguir un miserable alimento que los mas no alcanzan*». La multiplicitat de contribucions és la principal causa de ruïna pel que opta per a que «*solo aia una contribución*». La paternitat d'aquest manuscrit per part de Vilana Perlas em sembla indiscutible. La pròpia biografia de Vilana així ho corrobora encara que fos redactat o transcrit per Amor de Soria.

Un escrit de diversa orientació i paternitat és la *Instrucción dada al Secretario de Cerdeña en el año 1711 por su antecesor don Juan Amor de Soria, aprobada por SMCC que tindrà un altre títol més imperatiu i adequat, Instrucción que deberá observar el Secretario de Cerdeña para el buen Gobierno de aquel Reyno*². Es tracta de l'experiència d'Amor de Soria en el càrrec de Secretari de Guerra durant 1711 i de la que dedueix que «*los genios de Cerdeña entre sus naturales se dividen en malignos, medianos y peores*» (f.1). Existeix una detalladíssima descripció de les grans famílies sardes i la seva ubicació en el debat dinàstic. Veiem una descripció representativa: «*En el Real Patrimonio ay los siguientes: El Procurador Real Marqués de Conquistas es afecto al Rey, cuñado del Marqués de la Guardia y*

1. Real Academia de la Historia, D. 27. (VLS 2).

2. Real Academia de la Historia, D. 27. (VLS 1).

aunque tiene su veneno ratero fuera menos malo si supiera más: no es activo y en su omisión se mira claro al deservicio del Rey, no hace cosa por ser desidioso por naturaleza ... será necesario en cada orden avivarle con alguna desemboltura que a el nada le injuria» (f.3). Una altra descripció pot ser la del comptador «*Juan Gaboy de naturaleza maligna, chismoso y aunque sabe bien su oficio es despreciable por ser cronista de las vidas de todos con veneno general»* (f.4). Els catalanoparlants de l'Alguer són poc de fiar. La breu descripció dels borbònics és clara: «*haga con ellos alguna expresión afable pero que no ignoren que les tienen conocidos para que no se atrevan a esparcir voces melancólicas que esel daño que solamente se puede temer de ellos»*. Posats a relacionar, reproduïx la llista dels noms dels espies de Gènova, Roma o Nàpols. Per la seva trajectòria posterior té especial interès l'alta valoració que fa de Ramon de Vilana Perlas: «*es preciso discernir las dependencias para su dirección de forma que todos se pueden consultar por el Sr. Marqués de Rialp Secretario de Estado pero no así con el Consejo de Aragón donde ay Ministros Regnicólas que conservan sus pasiones y para evitarlas ay reservada la via secreta por donde se expresan las circunstancias. Esta discrecion se la ha de regular el Secretario conociendo los Ministros»* (f.8). Frases que mostren dita valoració del Marquès però també la connexió pràcticament única que amb ell va mantenir Amor de Soria des de Sardenya.

El primer escrit firmat a Viena, el 12 de febrer de 1718, serà *Para el examen de las cosas de Estado y de las reservas. Methodo en la dirección de las Provinciales. Ofizio, cargos y distinzion del Secretario de Estado*³ que comprenen 20 folis de 20 centímetres escrits per tots dos costats. Es tracta d'establir les «*instrucciones suficientes y claras»* perquè pugui funcionar el Consell Superior d'Espanya establert a Viena des de 1714 perquè no hi hagi confusions ni en aquells moments ni per quan «*mañana faltarán los españoles actuales, sus hijos serán italianos o alemanes según la región de su nacimiento y de su educación y será propio recurrir a la elección de todos indistintamente»*⁴. En realitat s'estableix que el Consell d'Espanya funcioni com ho fa el dels Països Baixos encara que es cregui necessari «*exigir dos Consejos uno para lo perteneciente a Nápoles y otro por Milán a imitación del que V.M. mandó erigir para el régimen y recursos de los Países Bajos católicos»*⁵. Una de les normalitzacions té una explicació clarament expressada: «*Bueno será, Señor, que se modere la razón de este resentimiento, que se abra la puerta a emplear en Nápoles, en Milán, en Sicilia los sujetos alemanes por la Toga y por finanzas como se ha empezado a practicar en el de los Países Bajos»*⁶. D'acord amb aquest principi i després de sol·licitar «*una particular Junta de Estado los domingos desde las diez de la mañana hasta la una o a las tardes desde las cinco a las ocho»* on estiguin el President de Flandes i el d'Espanya «*indica se destinase a la misma Junta un Ministro alemán de la satisfacción de V.M.»*⁷. Posició que era coneguda o intuïda per aquells que consideraven a l'autor d'aquest *Para el examen* massa favorable a l'Imperi, però que pot ser entesa també com una resposta per assimilar o absorbir la pressió exercida a Viena contra el «partit espanyol». En tot cas s'afirma que «*será difícil conciliar el servicio de S.M. si llegara un dia el caso del acomodamiento entre V.M. y el Duque de Anjou»*. Aquest temut «*acomodamiento»*, per tant, els obligaria a deixar de servir a la causa austriacista. La reducció del nombre de ministres és molt aconsellada per obtenir una major eficàcia en l'execució i en consonància amb la seva recerca de conciliar l'eficàcia en el govern amb el paper de les Corts.

El manuscrit que a partir del foli 29 està escrit de puny i lletra de Juan Amor de Soria canvia de to i explica alguns detalls interns «*ni el secretario de Estado ... tenía voto en el Consejo de Estado pero en el asiento jamás hubo diferencias entre los Consejeros efectivos y el Secretario de estado ... y así se practicó en España todo el tiempo que tuve el honor de*

3. Real Academia de la Historia, 9-5637 (10), nº 1548 (1).

4. Real Academia de la Historia, 9-5637 (10), 12-13.

5. Real Academia de la Historia, 9-5637 (10), 6.

6. Real Academia de la Historia, 9-5637 (10), 12.

7. Real Academia de la Historia, 9-5637 (10), 23-24.

*servir este empleo y aún se dignó V.M. en Consulta de Estado en Barcelona declarar como preeminencia para que se convocase el Consejo de Estado en la presencia de la Emperatriz mi Señora que debiese preceder a los decanos de los Consejos de Castilla y Aragón»*⁸. Afirmar a continuació que un dia se li va permetre votar, a Vilana Perlas sens dubte, en la seva Reial Presència el que mai havia succeït després de Felip II. Dóna a entendre que per aquest motiu se li va criticar –«no hay hombre en el mundo que pueda servir útilmente a su soberano y al público sin atraerse la envidia y el odio común»⁹– però no per això deixa de presentar «todo mi ser a sus Cesáreos Reales Pies». No era estrany en qui, línies més amunt, havia escrit que «he disfrutado, Señor, (y lo confieso así) de la liberal mano de V.M. los beneficios que la clemencia de un soberano acostumbra a dispensar a sus humildes criados y ministros». El text fins el foli 29 és d'una naturalesa més general i a partir de llavors personal. La unitat formal d'ambdues parts i, no obstant a que la firma al final és d'Amor de Soria, sembla redactada o pensada per Vilana Perlas. Tot encaixa en atribuir-li l'autoria de *Para el examen* encara que la simbiosi entre ambdós personatges redueix la importància de la disquisició. En l'índex on està recollit figura com a títol *Representación del Marqués de Rialp al Emperador Nuestro Señor en el año 1718 sobre la expedición de los negocios de Estado* que no deixa lloc a dubtes.

La següent obra apareix amb el pseudònim de Prudencio Veraz de Riaso d'acord amb el títol del propi fullet (o fulletó), Veraz, i amb una combinació del cognom Soria. És un treball que consta de 81 folis pels dos costats sense numerar i que apareix acabat i enllestit per ser publicat o, encara més, pensat per a que fos immediatament publicat al 1734. Al no ser-ho hi ha afegitons posteriors i corresponents als anys 1735 i 1738. Fou aleshores quan ratllà, suposem, encara que sense impedir la seva lectura, la segona part del títol: *La voz precursora de la verdad pregonando la esclavitud de Europa por las injustas invasiones de la Real casa de Borbón clama para redimirla del Cautiverio. Su Author Dn. Prudencio Veraz de Riaso zelante de la Ley de Dios de la Justicia y del Bien Público. Dedicado al Serenísimo y Potentísimo Rey de la Gran Bretaña Jorge Augusto II Duque y Elector de Annover. Impreso en Colonia. Año 1734.*¹⁰ La dedicatòria i l'esperança en Jordi II seran comunes a les que tindrà una publicació coetània en català en els mateixos anys. Està passat per la cal·ligrafia d'un escriptor i els afegitons, amb una nota dient «esto no se ha de copiar», pertanyen ja al mateix Amor de Soria. Aquest és un escrit no d'iniciativa pròpia i per això «se hace incógnito su nombre»¹¹ i ho mostra la seva afirmació sobre que ho ha escrit amb dificultat donat que «el autor (está) en la edad decrepita de setenta y cinco años»¹² quan firma a Venècia el 28 d'agost de 1734. Està dintre de l'àmplia polèmica de l'exili austriacista de tipus reivindicatiu que centrada en el bienni 1734-1736 i de la que donarem compte en passatges més endavant i que es perllongarà fins 1741.

Més concretament, i com el mateix títol insinua, aquest escrit de «Riaso» s'inscriu en la corrent dels que volen ressuscitar l'aliança entre els Aliats i, sobretot, que els anglesos responguin al seu compromís firmat a Gènova. Clarament es dirigeix contra els «tories» i contra la Reina Anna i subratlla «que ninguna paz sería honrosa a la Inglaterra, justa, durable, ni segura a la Europa, si alguna porción de España y de Indias quedase en poder de la casa de Borbón»¹³. El nou Rei Jordi II obria una esperança. Sobre aquest objectiu general afegia el que «la Corona de Aragón que asegurada de las promesas de la Gran Bretaña supo resolverse a los actos heroicos de la fidelidad, siguiendo la legítima sucesión de la Augustísima Casa de Austria abandonada después en Utrecht al arbitrio del enemigo perdió su libertad, sus Privilegios y su antiquísimo ser, sin que su razón convertida en desesperaciones pudiese librar al Principado de Cataluña de llegar a ser víctima de la

8. Real Academia de la Historia, 9-5637 (10), 33-34.

9. Real Academia de la Historia, 9-5637 (10), 38.

10. Real Academia de la Historia, 9-5624, n° 2990 (VIII), 386 i sgs.

11. Real Academia de la Historia, 9-5624, 386 (2v).

12. Real Academia de la Historia, 9-5624, 386 (5r).

13. Real Academia de la Historia, 9-5624, 386 (3).

violencia enemiga. Los Reinos de Castilla, que desengañados esperaban su redención o su libertad, gimen bajo las duras condenas de su esclavitud; sus Cortes Generales, sin ejercicio...»¹⁴. Tornarem sobre aquests dos punts: la reivindicació perquè Anglaterra compleixi els seus compromisos i la recomposició de la injusta situació espanyola.

El següent escrit de Juan Amor és l'únic que arribà a la impremta, *Demonstratio juridica qua clocudenter suffulta ostenditur legalis Domino Comite Don Joanni Amor de Soria competens praelatio in concursu creditorum super bonis Excellentissimi defuncti Domini Cimitis de Alcaudete*¹⁵, al 1735 amb 36 pàgines de 18 centímetres. Aquesta demostració jurídica sobre la base legal de la declaració de competència d'Amor de Soria en el concurs de creditors sobre els béns del difunt Comte de Alcaudete està firmada a Viena el 31 de març de 1735 i utilitza el llatí, l'alemany, l'italià i el castellà. Amor de Soria es presenta, com és habitual, com a membre del Consell Suprem d'Espanya però a més a més, com a «*su Secretario por la Negociación de Sicilia*». El motiu principal de la demostració és l'aval que li va concedir el nostre Comte al Comte de Alcaudete per comprar una casa el 30 d'agost de 1834. Consta així mateix que li gestionà diners perquè aquest últim pogués prendre les aigües el que no li evità la mort. Tot quedà avalat, sembla, per la renda de tabac de Praga durant 1733 i 1734 com acredita el seu administrador, un altre espanyol, Francisco Javier Perete i d'aquí una altra demostració d'encaix dels espanyols en l'Imperi però també de les importants dificultats econòmiques en aquests anys en què ja s'havien perdut Nàpols i Sicília.

Hem entrat ja en l'etapa de màxima producció d'Amor, quan sabem; deuria tenir uns setanta-set anys precisament quan anirà consolidant el seu pensament, escrit almenys. Es tracta d'unes, aparentment, imprecises *Addiciones y Notas históricas. Desde el año 1715 hasta el 1736* datades a Viena en el mateix 1736 que ocupen 203 folis sense numerar de 22 centímetres enquadernades en pasta¹⁶. Aguilar Piñal en dóna compte com si fos un sol volum encara que en el lloc apareixen com un segon tom no havent pogut, desgraciadament, localitzar el primer que deuria finalitzar al 1714. A diferència d'altres manuscrits que Amor escrivia pensant en la seva publicació, aquestes *Addiciones y Notas históricas* «*no se han de dar al Público ni ha de pasar de la propia confianza*»¹⁷. Quan redacta el perquè les ha escrit apareix nítidament que deu existir un primer volum i que la paraula «*adición*» està motivada perquè és un manuscrit complementari d'altre anterior. Veiem l'explicació d'Amor de Soria: «*anotaciones de los casos omitidos o no sabidos del Autor de aquellas Memorias Históricas que habiéndome confiado aquel Libro el Excelentísimo señor don Juan Bausilio de Castellví, Conde de Cervellón, Ministro lleno de erudición, de ciencia, de aplicación, de estudio y de prudencia, me pareció satisfacer a su confianza y al buen concepto que siempre le he debido, con apuntar y anotar sobre esta obra todo aquello que el Autor no dixo*»¹⁸. L'autor és un altre Castellví, Francesc de Castellví i Ovando, que va escriure les conegudes normalment per *Narraciones históricas desde el año 1700 al 1725* que han estat una de les principals fonts per estudiar la Guerra de Successió i on es parla, tal com veurem més endavant, del propi Juan Amor de Soria. L'existència d'un primer volum és segura, donat que és precisament l'aprovació que ha obtingut del seu contingut per part de Castellví i Coloma, Comte de Cervelló i Marquès de Villatorcas (al que l'Emperador Carles VI d'Àustria li concedí la Grandesa d'Espanya), el que l'anima a escriure la continuació a partir de 1714: «*parecida aprobación de mi estudio pude animarme a proseguir las anotaciones que acabaron en aquella historia con lo sucedido el año de 1714*». Recordem que Amor de Soria deixà els seus escrits a Francesc de Castellví.

Estem, doncs, davant d'una obra que només coneixem, insisteixo, en la seva segona part, pel que deuríem trobar el primer volum, que completa i rectifica en ocasions a la de Castellví. D'una manera més precisa podríem dir que si les *Memorias* de Castellví són una història interna

14. Real Academia de la Historia, 9-5624, 386 (4r).

15. Real Academia de la Historia, 9-27-1-5123 (13), n° 1554 (I). Es tracta, penso, d'Antonio Diego de Alcaudete que fou Tinent Mariscal de Camp i Coronel amb comandament en l'exèrcit de l'Imperi.

16. Real Academia de la Historia, 9-5603, n° 1549.

17. Real Academia de la Historia, 9-5603, 10. Pot interpretar-se que es refereix, més aviat, a les *Memorias* de Castellví.

18. Real Academia de la Historia, 9-5603, 4-5.

de la Guerra de Successió, els seus antecedents i les seves conseqüències, l'intent central d'Amor de Soria és escriure en paral·lel la història de les relacions internacionals que desenvolupa fins el propi 1736 atenent la seva influència en el desenvolupament de la pugna hispànica. Estem, doncs, davant d'una troballa de considerable utilitat. Es tracta d'un conjunt d'informacions i de conclusions fetes amb bastant més llibertat que l'habitual en Amor de Soria pel que si les defenses de l'Imperi sovintejaven també es presenta alguna dura crítica¹⁹. Possiblement influeix en això la seva explícita visió del fet que no desitjava que Castellví publicués el seu text, pel que podem deduir que el seu tampoc. Així considera que en el període 1726-1731 «*el Emperador obrando con exceso en su templanza y moderación*» i que «*tanta templanza entonces fue errónea*»²⁰. D'aquí segueix una reguitzada de desqualificacions pel trienni següent del següent tenor «*error craso*», «*falta culpable*», «*la reforma de las tropas cesáreas fue muy perjudicial en la substancia y en el modo*». Queda el dubte de si no està criticant també el Tractat de Viena de 1725. Cert és que introdueix sordina a les seves crítiques al poc d'expressar-les així quan escriu «*El Emperador obrando con exceso en su templanza y moderación*», ho compensa amb un clar «*pero no por eso critico la moderación del Emperador*».

Les presents *Addiciones* mostren aspectes quotidians de la vida dels exiliats austriacistes realment durs per la feblesa o inexistència de pensions: «*no se oyó un lamento, una queja o una murmuración de que algunos de ellos se precipitase al robo ratero o a otro exceso que el de pedir la limosna con civilidad y modestia sin que de este acto humilde se desdeñasen coroneles, capitanes, caballeros y gente noble*»²¹. Els militars foren maltractats però pitjor ho van ser els catalans i els mallorquins a pesar que «*la ciudad de Barcelona tenía privilegio para hacer oficiales y que los hizo en defensa de los derechos de S.M.C.C. y finalmente que el Marqués de Rubí en Mallorca tenía plenipotencia para formar regimientos, crear generales y demás oficiales*»²².

Per donar compte de l'amplitud de les *Addiciones* indicarem que hi ha unes cauteles arribat el cas d'un matrimoni, que Amor de Soria no desitja, entre Carles de Lorena i de Borbó i l'Arxiduquessa Mariana. La tercera cautela és sorprenent: «*que el infante Don Carlos sea declarado por sus padres (y con la previa renuncia de su hermano el príncipe de Asturias) por Rey de toda la Corona de Aragón, a saber, del Reyno de Aragón, de Valencia, de Cataluña, Mallorca, Sicilia y Cerdeña y sea puesto en posesión de ellos y de una porción de las Indias*»²³. A més a més, tindria dret a succeir, en el seu cas, al seu germà incorporant els Regnes de Castella i d'Índies²³. Procés que deuria haver anat en paral·lel a l'abdicació de Felip V davant les Corts com a acte de purificació en l'altre fill, el Príncep d'Astúries. En el Regne d'Aragó existiria gràcies a la cautela novena la restauració de les quatre Corts, furs i ritus fonamentals i la següent distribució de la contribució: Aragó, 550.000; València, 700.000; Catalunya, 900.000 i Mallorca 150.000. L'última i dècima cautela anuncia una amnistia general. Tal procés en el seu conjunt permetria que Espanya pogués influir en la successió de l'Emperador de Viena. S'ha de suposar que quan varen intervenir els espanyols o els aragonesos en el Tractat de Viena de 1725, ho varen fer amb la intenció d'introduir aquests tipus d'idees. Més endavant ens estendrem en l'actuació dels nostres exiliats en les converses prèvies al Tractat.

Fem una breu referència a les *Narraciones históricas desde el año 1700 hasta el año 1725* de Francesc Castellví que es conserven a l'«*Österreichisches Staatsarchiv*» de Viena en còpies diverses amb les signatures W 344, W 345, W 937, W 1015 i W 1100 i que han romàs inèdites fins 1997 i 1998 quan han sigut editades per Josep M. Mundet i Gifre i José M. Alsina Roca²⁴.

19. Real Academia de la Historia, 9-5603, 51, per exemple.

20. Real Academia de la Historia, 9-5603, 71-72.

21. Real Academia de la Historia, 9-5603, 155.

22. Real Academia de la Historia, 9-5603, 161.

23. Real Academia de la Historia, 9-5603, 181.

24. Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas*. Edición de J.M. Mundet i Gifre i José M. Alsina Roca amb estudi preliminar de Francisco Canals Vidal i introducció de J. M. Mundet. Fundació Francís Elías de Tejada i Erasmo Pèrcopo, Madrid, vol. I, 1997 i vol. II, 1998. Aquesta encomiable edició, encara parcial, s'ha fet en base a W 937 (5 volums) amb el contrapunt de W 344 de l'«*Österreichisches Staatsarchiv*» de Viena.

No obstant, havien sigut molt utilitzades gràcies, no solament a les consultes a la mateixa Viena, sinó perquè Sanpere i Miquel donà una còpia al 1916 consultable a la Biblioteca de Catalunya. Molt recentment una altra còpia més completa fou dipositada a l'«Arxiu Nacional de Catalunya» de Sant Cugat. Sobre aquesta base queda més facilitada la labor de comparació amb les *Addizioni* que no entra ni en el centre ni en les possibilitats actuals. Per això no pot ser útil la hipòtesi que Mundet Gifre estableix sobre la cronologia de la redacció de les *Memorias* i que va des de 1733 i fins 1749²⁵ posat que les *Addizioni* estan escrites al 1736 en relació a les *Narraciones históricas* que es consideren acabades. Hipòtesi que coincideix amb els anys que, sabem, Amor de Soria construí la seva obra teòrica i durant els quals ho varen fer també altres tractadistes austriacistes: perquè aquests anys i no abans, sobretot, i després? Una interpretació que valorés només la proximitat dels fets històrics reals i no la reflexió, apostaria per creure que s'haguessin hagut de realitzar aquestes *Addizioni* en els anys immediatament posteriors a 1714 però, insistim, que foren escrites almenys 20 anys després.

A partir del foli 203 inscriu Juan Amor de Soria dos escrits en els que s'endinsa en la teoria política i que anuncien la més important de les seves obres, *Enfermedad crónica*. El primer escrit és «Observaciones sobre el Supremo Régimen y Tribunales Imperiales de Viena» (ff. 204-240) i el segon «Observaciones sobre el Régimen y Gobierno de Milán, de Mantua, de Parma y de Placenzia» (ff. 241-504). En el primer inicia la defensa teòrica de l'estructura política de l'Imperi però tendeix ja a aplicar el procés del que hem denominat la seva «purificación». Així, quan escriu que «tiene achaques de imperfecta porque siendo eventual y arbitraria la convocatoria de la Conferencia y lo mismo de la Ministerial respectiva». En definitiva, Amor de Soria proposa mecanismes d'institucionalització parlamentària molt patuts i obligatoris.

El següent manuscrit és el més important de Juan Amor de Soria i l'únic que fins ara ha sigut poc –però– consultat. El depurat estil cal·ligràfic i la disposició, com en *La voz precursora*, permet calibrar que es va pensar que estava en portes d'entrar en premsa: *Enfermedad crónica y peligrosa de los reynos de España y de Indias: sus causas naturales y sus remedios. Conságrase al Glorioso Apóstol y Martyr Santiago, Patrón espezial de las Españas. Author el Conde Don Juan Amor de Soria: Consexero por la magestad de la Reyna de Ungria y de Bohemia y en el Consexo supremo de Italia. En Viena de Austria: año 1741*²⁶. Un títol que coincideix bàsicament, però no totalment, amb l'expressat en l'excel·lent *Bibliografía* de Aguilar Piñal i que antecedeix 374 folis per les dues cares i de gran tamany (31 centímetres) al marge de dos escrits annexos inicials sense numerar.

Existeix prèviament una aprovació i censura, obligatòries per poder ser impreses, de Miguel Monge que fou Col·legial i Rector del Col·legi Mayor i Real de San Vicente de la Universitat d'Osca, Mestre i Catedràtic de Filosofia i Teologia en la Catedral de Burundo, Abat electe de l'Abadia del Monestir de San Juan de la Peña i Inquisidor primer del Sant Tribunal de Sicília. Una Universitat d'Osca, abans i després de 1707 austriacista, en ritme descendent, un Monestir de «rito fundamental» en la història d'Aragó i on anys a venir seria enterrat el Comte d'Aranda i un Tribunal de la Inquisició del que es vanagloriaven per previndre's de la borbònica acusació, amb alguna base, del fet que volien anul·lar-lo. L'entusiasme de Monge, resident vienès, era molt fort: «debe, debe, debe correr y publicarse para utilidad común», «trabajo de un Autor el que su solo nombre lo anticipa universalmente conocido» o un elemental joc de la paraula «el AMOR que me profesa». La «libre razón» és la que permet defensar el «restablecimiento de las Cortes Generales y el uso de los antiguos

25. Josep M. Mundet i Gifre, «Introducción» a F. de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas*, 42-43.

26. Real Academia de la Historia, 9-5614, n° 1550 (I). Que ambdues obres no fossin editades pot entendre's que fos per no creure oportú políticament fer-ho, però un funcionari tan pulcre com Amor de Soria seria impensable que establís tal disposició si, almenys per un període de temps, no pensà que fos possible. Com veurem més endavant, si Vilana Perlas hagués estat partidari de l'edició, els recursos econòmics, no haguessin estat impediment perquè el seu braç dret es convertís en autor públic. Debem atribuir la falta d'edició a un tipus de prudència o de prohibició política.

Fueros y Leyes fundamentales de los Reinos». Existeix un escrit de Diego de Urdania i una dedicatòria a l'apòstol Santiago ratllada i firmada a Nàpols i a Roma amb data del 15 d'agost de 1732 que pot ser indicativa del fet que es tracta d'una obra llargament meditada i elaborada.

És l'únic escrit on Amor de Soria ens assenyala amb claredat els seus orígens territorials. Uns orígens que li permeten actuar amb «juicio imparcial pues aunque nació en Aragón, reconozco mi origen de Navarra y univocando por Patria ambos Reinos»²⁷. Sorpren que en un text tan cuidat Aragó aparegui per sobre d'una ratllada Castella, i Navarra per sobre d'un ratllat Aragó. Hem de donar prevalència al passatge definitiu però, com veurem, romanen detalls per perfilar. Encara que el tractament privilegiat que donem a l'*Enfermedad Crónica* així com la seva centralitat en el pensament de Juan Amor de Soria ens estalvia aquí i ara comentarís, n'hauréu d'inserir algun aquí. El primer és que hi ha una nota que indica que el capítol X, «De las causas justas e injustas de la guerra. De las confederaciones lícitas e ilícitas. Juicio sobre las invasiones en Italia y contra el Imperio en el año 1733. Frutos de la paz», «no toca en esta obra y se pone en el Tratado de derecho de gentes»²⁸. Una obra de la qual parla en alguna altra ocasió i que s'hauria de localitzar per la seva presentada importància en la construcció ideològica d'Amor de Soria. Encara ens queda per subratllar que al final del manuscrit hi ha un «particular discurso», *Tratado sumario de la obligación de los Reyes Católicos y medios precisos para salvarse*²⁹ que està clarament esqueixat de l'*Enfermedad crónica* i deuria ser considerat com a text a part. Posició que cal matisar pel fet que Juan de Amor ho considerava a part però per ser publicat amb l'*Enfermedad crónica*. Per això va compondre una primera portada en la que el títol, *Tratado sumario*, figurés com a subtítol.

El motiu que el va moure a escriure és perquè «llegó a mis manos un papel anónimo, intitulado *Las lágrimas de los oprimidos españoles en que el autor con celo y amor a su patria demuestra las calamidades de los Reinos de Castilla, de Aragón, de Valencia, de Cataluña, de Mallorca y de las dos Américas*» i així comença l'*Enfermedad crónica*. Paper –imprès o manuscrit?– que no hem pogut localitzar i, el que és més rellevant, que no ha estat localitzat tampoc per Francisco Aguilar Piñal. Per això em decanto a que fos un paper curt i no editat, a l'estil dels que anirem detectant com habituals de l'austriacisme, o bé un breu fulletó. José Antonio Maravall ho enllaça amb un fulletó protestant antiabsolutista (extrem que serà necessari estudiar quan es localitzin *Las lágrimas*) publicat anònimament a França a finals del segle XVII, *Les soupirs de la France esclave*, amb el que confirma un caràcter polític que, per altra banda, queda clar en la petita síntesi inicial d'Amor de Soria que acabem de transcriure.³⁰

La següent obra, per ordre cronològic, de Juan Amor de Soria, *Reflexiones sobre el discurso intitulado «Remedios nezesarios, justos y convenientes para restablecer la salud de la Europa»*³¹, és un breu comentari de 7 fulls de 22 centímetres escrit al 1742. El text comentat era de feia bastants anys, 1734; fet insisteix en l'interval històric en el que l'austriacisme concentra les seves meditacions. Amor ho redacta per indicació («a mi me ha tocado obedecer a V.E.») del Comte de Cervellón (ben escrit, Cervelló) de qui ja hem parlat doncs li havia dirigit també les *Addiciones* perquè havia estat aquest Comte qui, precisament, li havia fet arribar les *Narraciones históricas* de Castellví. Ara és també el Comte de Cervellón qui li ha remés els *Remedios necesarios* que són 44 folis de 30 centímetres i que s'inclouen amb els comentaris d'Amor de Soria en l'arxiu de l'Academia de la Historia. Que Amor fes aquest comentari haguera estat normal, encara que no hagués rebut l'esperó del seu amic, posat que es tracta d'un manuscrit anònim però dirigit a parlar «de cuanto explica la Voz precursora de la verdad» que, com hem dit, és atribuïble amb nitidesa al propi Amor de

27. Real Academia de la Historia, 9-5614, 70.

28. Real Academia de la Historia, 9-5614, 220.

29. Real Academia de la Historia, 9-5614, 357-374.

30. José Antonio MARAVALL, «Las tendencias de reforma política en el siglo XVIII español», *Estudios de la historia del pensamiento español (siglo XVIII)*, Madrid, 1991, p. 70-71.

31. Real Academia de la Historia, 9-4770, n° 1551 (I). En el mateix lligall estan els *Remedios necesarios*.

Soria. D'aquí que les seves *Reflexiones* siguin favorables³² als *Remedios necesarios* raó que no sorprèn si, a més a més, sabem que després d'una breu introducció la resta, és a dir 40 folis, porten com encapçalament «*Tratado ostensivo entre el Señor Emperador Carlos VI, el Imperio, los Serenísimos Señores Reyes de la Gran Bretaña y Portugal y los Señores Estados Generales de las Provincias Unidas*». La reinstauració de les Corts i la marxa de Felip V, aconseguibles per mitjà dels exèrcits aliats, serien els objectius del Tractat. Sorprèn que Amor de Soria en parli sempre com un manuscrit escrit el 1734 quan en el dipositat en l'Academia de la Historia figura a l'encapçalament la data de 1732. Dintre del mateix lligall hi ha una «*Declaración de Guerra contra el Rey de España y el Infante Dn. Carlos por Maria Teresa en Viena a 14 de abril de 1744*».

No voldria deixar de fer esment a la carta amb la qual Amor de Soria envia les *Reflexiones* al Comte de Cervellón i de la que he escollit un fragment per encapçalar aquest apartat del que ara m'agradaria subratllar unes poques paraules intermèdies que demostrin una lleialtat política absoluta: «*una Casa por la cual perdimos con proporción lo que cada uno pudo perder y, si volviese el caso, no rehusaría ejercitar lo mismo aunque haya sido tan fatal el fruto de las fatigas*». Havia arribat el nostre Juan Amor de Soria a Eysenstadt des de Viena en dolenta condició econòmica, «*fue poco lo que pude recoger del Banco y solamente me quedo la esperanza de sacar algún fruto con el tiempo*». Amor al remetre les *Reflexiones* al Comte li demana «*las haga poner V.E. en el lugar correspondiente*». Tenir-ho tot enllestit per una desitjada publicació? O bé, perquè en quedés constància per les futures generacions? Sembla dubtar d'immediat al afegir «*bien supongo diligencia inútil cualquier discurso sobre el asunto porque nuestra Corte piensa a lo presente y no a lo futuro*» mentre que «*los franceses obran siempre con las líneas tiradas a lo por venir*». Però «*no rehusaría ejecutar lo mismo, aunque haya sido tan fatal el fruto de las fatigas de casi treinta y seis años pero el mundo no paga en otra moneda y ojalá que el desengaño baste para tomar el camino de la Verdad que no puede engañarnos*». Fragment ben significatiu del tarannà d'Amor de Soria.

L'últim manuscrit, dels fins ara localitzats, de Juan Amor de Soria té més interès pel continent que pel contingut: *Reglas fundamentales para la educación de un Príncipe Catholico sacadas de la instrucción que dio el Catholico Austriaco Rey Phelipe II para la crianza de su hijo el Príncipe Phelipe III con la Glosa del Conde Don Juan Chrysóstomo Amor de Soria consexerohonorario y jubilado de la Augustissima Emperatriz Maria Theresa Reyna de Ungria y de Bohemia en el Supremo de Italia. Obra dedicada a la misma Majestad*³³ del qual 56 fulls de 32 centímetres estan firmats el 19 de març de 1748 quan l'autor deuria tenir uns 89 anys. Aquesta obra l'escriu perquè serveixi per a l'educació de l'Arxiduc José, fill primogènit, que havia nascut el 13 de març de 1741. El llibre està compost per unes «*glosas*» extenses d'Amor de Soria a les breus «*reglas*» que havia establert el mateix Felip II. Escrit «*en su propio idioma, en español fue concebido... la traducción será siempre fácil*». Explica que ho va començar a escriure «*tuve el impulso*» quan va néixer l'Arxiduc però que no ho va poder acabar fins que fou jubilat o fins un cert temps després «*porque debí dedicarme al reposo para restablecer mis extenuadas fuerzas*». Amb aquest impuls no solament va escriure aquestes *Reglas fundamentales* sinó un altre text del que hem donat notícia, *Derecho de gentes y de las gentes*. Els altres dos textos al·ludits pel mateix Amor són *Derecho de la Naturaleza insito en la mente humana* o *Derecho Natural innato en la mente humana* i *De la recta razón de Estado* que no estan localitzats. El conjunt de les quatre «*obras que reducidas al más posible laconismo pueden servir al entretenimiento de cualquier Príncipe*».

32. Devia haver-hi per aquests anys polèmiques en el costat borbònic. Junt a aquests dos manuscrits, i no per casualitat, hi ha un imprès de bona factura, *La verdad en si i en si misma*, sense firmar on després d'una introducció en primera persona dóna pas a un escrit pro-borbònic molt catòlic: *Respuesta y Glosa a una Representación, que al Marqués de Mançera hizo al Duque de Anjou, con motivo de aver publicado en el Gavinete de Madrid por hallarse enteramente reducido a la obediencia del Rey de España el Reyno de Nápoles* de 85 pàgines. Darrere de l'imprès està a mà escrit «*La verdad del Duque de Uceda*» que fou un dels grans austriacistes castellans.

33. Real Academia de la Historia, 9-4770, n° 1551 (I).

Si no hem trobat els exemplars dels tres últims sabem el contingut sintètic pel seu autor. El *Derecho de Gentes* és «donde se descubren el origen de las soberanías; los medios legítimos de su adquisición y conservación; las regalías mayores y menores; las causas justas y las injustas de la guerra; lo concerniente a la paz y a sus tratados; las confederaciones lícitas y las ilícitas; el derecho, el uso y las reglas de embajadores y de los Ministros públicos»; el *Derecho natural* enregistra «los preceptos justos de la Ley natural y los abusos o excesos de la malicia que los contradice» i *De la recta razón de Estado* forma «en el ejercicio de la verdadera religión en la administración de la Justicia, en el Gobierno interno y externo de los propios dominios en los medios seguros de la reputación del Príncipe en las causas esenciales y accidentales de la decadencia de los Reinos en sus preservativos y finalmente en todo lo que comprende la recta razón de Estado por el bien público»³⁴.

L'única peça d'aquest quartet que coneixem, les *Reglas fundamentales*, són glosses sobre les regles establertes per «un Rey tan austríaco como católico» i parteix de la base que «la ciencia práctica de los Reinos propios, comprende su origen, sus leyes particulares, la índole y costumbres de los vasallos de cada uno de ellos ... y el contrato recíproco entre el Rey y el Reino»³⁵. Afirmar que ha d'estudiar la llengua espanyola per «su amor y su inclinación a unos dominios que sus abuelos poseyeron por siglos enteros y más cuando se los quitó la violencia y puede restituírseles el tiempo con sus variedades naturales accidentales»³⁶. La insistència en el retorn, encara que sigui imprecisa esperança, és tenaç i no deixa intersticis temporals per cobrir. En qualsevol cas o mentrestant, aquests coneixements seran útils per entendre «las órdenes antiguas» que són vigents a Milà als Països Baixos.³⁷

L'esplèndida bibliografia de Francisco Aguilar Piñal conté com última obra manuscrita del nostre autor *El perfecto cortesano* que presenta com una traducció seva de l'italià i comprèn 106 folis. En realitat, aquest manuscrit no datat pertany al Comte Manuel Amor de Soria que fou nebot i successor del nostre protagonista pel que s'ha de separar del balanç de l'obra pròpia³⁸ del seu oncle Juan. Un text que continua amb la preocupació per la formació i sense que tingui interès des del nostre enfocament específic. Podem deduir que Juan Amor de Soria no tenia fills encara que cuidà com a tal el seu nebot, a part de deixar-li el títol nobiliari. Així, va sol·licitar per a ell una de les places reservades per a foranis en el Senat de Milà al 1744³⁹. Des d'aquest càrrec va intervenir de manera destacada en el famós cadastre teresià de Llombardia. Exercí de conseller o regent, a l'igual que el seu oncle, en el «Consejo de Italia» al 1750 i és possible que exercís fins la substitució d'aquest Consell l'any 1757 pel «Dipartimento d'Italia der Staatskanzlei»⁴⁰. En l'Archivo de Estado austríac existeixen cartes de Manuel de Soria corresponents als anys 1741, 1742, 1744, 1745 i 1749⁴¹ i les que he consultat revelen un interès reduït.

34. Dintre de la glossa a la regla XXI.

35. Glossa a la regla V.

36. Glossa a la regla IX.

37. En la dedicatòria a l'«Augustíssima Emperatriz Maria Teresa Reina de Hungría y de Bohemia» parla del mestre de Felip III, García de Loayssa y Girón del que diu és «caballero principal y conocido de Talavera la reina mi propia patria» el que es contradiu amb el seu origen aragonès i la seva ascendència navarresa tant clarament reivindicats a l'*Enfermedad crónica* i dels que ens fet ressò. Optem per l'origen i l'ascendència explícitament assumits el que no treu que hi hagi una coincidència de cognoms favorable a la versió castellana de l'origen de Juan Amor. Juan Vidal-Abarca m'escrivia el 26 de març de 1996 que coneixia «un Antonio Amor de Soria, natural de Alcolea de Tajo (Toledo), que fue colegial en el de San Antonio de Alcalá de Henares en 1731. Por las fechas bien podría ser un hermano». Pot haver-hi modificació lleugera en els cognoms encara que pogués no ser-hi. Traslladat a Alcolea de Tajo vaig comprovar la desaparició de l'arxiu parroquial i del municipal durant la invasió napoleònica. És evident que si el naixement a Alcolea es confirmés adoptaria certa versemblança el que considerés «mi propia patria» a Talavera. Afegim que Ferran Duran Canyameras el catalanitza en «Joan d'Amor» i el presenta com «primer oficial del secretario Perlas» i «barcelonés» (*Els exiliats de la Guerra de Sucessió*, Barcelona, 1964, 5 y 22). Francesc de Castellví en les seves *Narraciones históricas* parla de Juan Amor a seques poc abans que es refereixi a «Narciso Amor de Soria, castellanox» (Biblioteca de Catalunya, MS. 421, t. VI, 91-93).

38. Real Academia de la Historia, 9-28-6-5635, n° 1553 (I).

39. Haus-, Hof-und Staatsarchiv (*Österreichisches Staatsarchiv*, 65, Italien Spanischer Rat alt 4,5). Virginia León m'indica que la carta de Juan Amor de Soria demanant-li al Comte d'Ulefeld la plaça pel seu nebot està datada el 20 de setembre de 1744.

40. Carta de Pere Molas Ribalta a E. Ll. 9-I-1996.

41. Segons el balanç establert per Pedro Voltes i la consulta directa de les cartes.

Subratllem per acabar que sabem que ens falta trobar quatre obres de Juan Amor. La primera és el primer volum de l'obra escrita en paral·lel a les *Narraciones históricas* de Castellví que, de ser localitzat, penso que aportaria elements d'enorme riquesa donat que és una «*recopilación de los hechos de la Guerra entre las dos casas Reales de Austria y de Borbón por la sucesión a la Monarquía de España hasta el año 1715*» i les altres tres, menys importants molt possiblement, de contingut jurídic-polític completarien la seva visió del dret públic encara que coneixem, per síntesi del propi autor, el seu contingut. Recordem que hem dissentit, amb tot el respecte, de l'autoria d'Amor de Soria d'alguns escrits que Aguilar Piñal li atribueix.

El pensament austriacista i purificat de Juan Amor de Soria

Mañana faltarán los españoles actuales, sus hijos serán italianos o alemanes según la región de su nacimiento y de su educación

Juan Amor de Soria, 12-II-1718

Pequeña luz encendida en pajas suele guiar a buen camino

Juan Amor de Soria, 1734

Juan Amor de Soria escrivia perquè una vegada dissolts els fills de l'exili quedés testimoni del que pensaven aquells que havien fet de la seva vida una batalla per unes idees. El drama de l'exili li feia veure lúcidament que aquells que podien continuar amb aquestes idees eren els que havien romàs en l'interior. No en va, els originals d'Amor de Soria foren, com sabem, a parar a la madrilenya Real Academia de la Historia com si busquessin un públic, el públic que tant lentament han trobat. Sabem que la pèrdua dels territoris italians on vivien tants exiliats espanyols fou el que originà aquesta reflexió política general que deuria ser un testament definitiu. Una reflexió que voldria *purificar* la situació anterior, en una expressió que significués revisió crítica del passat i noves propostes pel futur polític.

Dels seus tres grans escrits, el primer s'inicia amb la imatge de la «*pequeña luz encendida en pajas*»⁴² i el tercer acaba amb l'afirmació de «*que en España tendrán hoy más seguro impulso los escritos persuasivos convincentes que las más numerosas tropas y que esta empresa ha de conducirse más con la pluma y con el arte que con la fuerza*»⁴³ amb la confiança que «*sabiendo que se restituye a las Cortes Generales su autoridad antigua y las demás convenientemente de sus pueblos, no dudarán entrar en la adherencia las ciudades principales y los individuos por salir de la esclavitud que padecen*»⁴⁴. Han passat solament els vuit anys que van des de 1734 a 1742 per a què les seves idees pacifistes substituïssin a d'altres que ho eren menys: «*La Real Casa de Borbón con sus dominios unidos, con su poder contiguo de Francia, de España y de Italia con sus riquezas de Indias, con su predominio en los mares ha edificado una Babel que os destruye y os arruina... únanse vuestras armas, colíguense con el justo empeño de recuperar lo usurpado en Alemania, en los Países bajos, en Italia, en España y en las Indias... ármese pues unida, constante y sangrienta vuestra desesperación contra el poderoso que de sus victorias y de sus engaños ha labrado vuestra ruina*»⁴⁵. Si aquesta lluita armada no s'emprèn, d'aquí és significatiu que vuit anys més tard solament es propugnin raonaments, el somni del cardenal Richelieu de conquistar tota Europa es realitzarà⁴⁶ fins «*formar el predominio o Monarquía Universal*»⁴⁷ amb l'«*exterminio de las soberanías de Europa*»⁴⁸.

42. Juan Amor de Soria, *La voz precursora*, inici del pròleg.

43. Juan Amor de Soria, *Reflexiones sobre el discurso*, paràgraf antepenúltim.

44. Juan Amor de Soria, *Reflexiones sobre el discurso*, «*reflexiones sobre las advertencias*».

45. Juan Amor de Soria, *La voz precursora*, paràgraf últim. A continuació figura la «*lista de cuanto usurpó la Francia*» des de 1648 fins 1697.

46. Juan Amor de Soria, *La voz precursora*, cap. VI, paràgraf 8è.

47. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Part primera, cap. II, paràgraf 4t.

48. Juan Amor de Soria, *La voz precursora*, paràgraf primer.

L'aliança amb el nou Rei de la Gran Bretanya era imprescindible i, per tant, era a qui es dirigia aquesta «voz precursora», com ho feren altres austriacistes, basant-se en unes esperances que desapareixerien aviat al no catalitzar la unió entre l'Imperi, els Països Baixos i la Gran Bretanya. Quan la via bèl·lica fracassà es quan només queden «los escritos persuasivos».

La desaparició de les Corts era una altra manifestació d'aquesta «enfermedad crónica»: «ni sería compatible con la sincera verdad exhibir en los reyes una autoridad despótica, separando la real que ejercitan de aquella influencia que sus Cortes Generales en Castilla y en la Corona de Aragón... porque erraría contra las Leyes fundamentales... por el arbitrio del despotismo»⁴⁹. En aquestes pèrdues destaca sempre que Àustria no «pudiese librar al Principado de Cataluña de llegar a ser víctima de la violencia enemiga»⁵⁰ i que Barcelona es convertís en una nova Numància donat que «Barcelona y el Principado (fueron) todo víctima y sacrificio de las armas francesas y galispanas no obstante los increíbles esfuerzos de catalanes y mallorquines en defensa de su libertad y privilegios»⁵¹. La responsabilitat dels britànics per no respectar el Tractat de Gènova de 1705 firmat amb els catalans sempre és patent o es dóna per suposada.

Sis causes havien assegurat l'«enfermedad crónica y peligrosa» de les que acabem d'avançar la de la desaparició de les Corts i les rivalitats entre ambdues Corones. Una altra causa sorgí en el moment de la seva major grandesa en poder i en riquesa durant el regnat de Felip II. La causa no fou la divisió de l'imperi perquè «era más fácil y seguro el gobierno en dos príncipes de una misma familia» sinó «la paz inmediata que el Rey Felipe Segundo acordó a la Francia»⁵² així com el que fossin «abolidas las Cortes Generales»⁵³. La separació dels diferents territoris és la quarta causa de la decadència perquè «es certísimo que la monarquía de España después de haber crecido sus límites en regiones tan distantes, vió menguar los de su seguridad, no bastando la prudencia y el desvelo para mantenerlos»⁵⁴. Per aquesta raó, Amor de Soria hagués preferit canviar els Països Baixos catòlics per «la reunión del Rosellón y Conflans (sic) a la Cataluña por la continuidad»⁵⁵ separant-se de l'opinió de Saavedra Fajardo. No ho fa en canvi quan parla de la cinquena causa, la despoblació, sobretot si se suma a l'anàlisi de Saavedra el de Fernández Navarrete. L'expulsió d'àrabs i jueus, la marxa de castellans en sentit ampli cap a les Índies, la permissivitat de la justícia en relació a vagabunds i ganduls, els heretatges curts, el nombre de festes religioses i l'excés de religiosos són els motius de la despoblació. Amor de Soria afegeix un setè motiu: «el fracaso y la ruina que causó y causa la última guerra civil excitada sobre la sucesión del Católico Rey Carlos Segundo, pues desde el año 1701 hasta ahora se numeran perdidos en el furor de la guerra, en la peregrinación forzada, en las prisiones y en la persecución más de veinticinco mil almas de estos reinos, sin que la paz y la amnistía prometida en el Tratado de Viena del año 1725, hayan tenido efecto»⁵⁶.

La sisena causa en la nostra explicació i la quarta en l'«Enfermedad crónica» és «la multiplicidad de los tributos sobre los vasallos y pueblos». Influeix en aquesta situació el que «no intervinieron las Cortes Generales para el acuerdo»⁵⁷. En aquest com en altres passatges segueix *Las lágrimas de los oprimidos españoles* amb el que es demostra la seva existència així com que era d'alguna extensió. La setena és «prodigalidad de los Reyes, sus gastos

49. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica, «A los que leyeren»*, paràgraf 3r.

50. Juan Amor de Soria, *La voz precursora*, paràgraf vuitè.

51. Juan Amor de Soria, *La voz precursora*, cap. 4, paràgraf 1r.

52. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Primera part, cap. I, paràgraf 5è.

53. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Primera part, cap. I, paràgraf 7è.

54. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Primera part, cap. II, paràgraf 5è.

55. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Primera part, cap. II, paràgraf 4t.

56. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Primera part, cap. III, paràgraf 8è.

57. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Primera part, cap. IV, paràgraf 2n.

58. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Primera part, cap. V.

59. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Primera part, cap. VI, paràgraf 1r. El paràgraf 5^è conté un dur atac contra el Comte Duc d'Olivares. El suport doctrinal d'aquest capítol és molt elevat així com la seva extensió molt dilatada.

60. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. I, paràgraf 11è.

excesivos con enajenaciones, empeños y mercedes»⁵⁸ i la vuitena, «*la inobservancia de las leyes propias*». Amor de Soria distingeix la legislació en tres classes. Les lleis «*antiguas y fundamentales en que se halla la constitución del estado y por ser generales conciernen a todos los reinos y las particulares llamados fueros que conciernen a territorios específicos*» són el primer grup. Un segon grup que no és «*antiguo*» però si fonamental són les aprovades per les Corts i tenen «*la misma fuerza que las Antiguas y aún mayor*»⁵⁹. Poden ser revocades, reformades o dispensades les pragmàtiques, ordenances, provisions, cartes o cèdules reials que estan en el tercer i darrer lloc que han sigut establertes pel Rei «*con el dictamen, parecer y concurso de sus Consejeros Supremos*». El menyspreu de les Corts apareix contínuament com una causa de decadència. Res de tot això fa presumir que en aquells que varen defensar i continuen defensant a Grases i Gralla hi hagi un despotisme a l'estil Olivares.

La primera part de l'*Enfermedad crónica*, la de les causes, va acompanyada d'una segona sobre els remeis. Un argument que travessa aquesta segona part és el «*restablecimiento de las Cortes Generales en su autoridad y libertad antigua*» per a «*tratar de las cosas pertenecientes a las coronas y reinos de ellas, a su conservación y a sus aumentos. Por esto se reconoce en las mismas Leyes fundamentales antiguas y modernas, fueros y constituciones que se convocaban las Cortes para la elección de los reyes*»⁶⁰. Una afirmació, l'última, que li serveix per mostrar la nul·litat del nomenament de Felip V com a Rei d'Espanya. Una posició que resumeix en sis conclusions⁶¹: 1ª. «*los reinos de Castilla y Aragón en su origen fueron electivos*», 2ª. «*jamás transfirieron el derecho de nombrar sucesor en la corona*», 3ª. «*mantuvieron las cortes el derecho de decidir las dudas o pretensiones de los sucesores transversales por faltar hijos legítimos al último reinante*», 4ª. «*se transfirió en el rey la facultad de nombrar tutores a su hijo menor, y en caso de no ejecutarlo, se reservó a las cortes de los reinos esta autoridad*», 5ª. «*la costumbre... atribuye a las Cortes la decisión de las sucesiones*» i 6ª. «*si llegase el caso de faltar sucesor en el reino, las Cortes como representantes de coronas libres, deberían y podrían elegir rey a su arbitrio*».

Punt crucial en el pensament de Juan Amor de Soria era l'articulació dels diversos territoris i de les seves diverses Corts Generals. Serà a més a més aquesta articulació la pedra definitiva si volem saber si realment hi havia un intent de desplaçar-se cap el despotisme sense control tal com insinuen els austriacistes més tradicionalistes o bé hi havia una intenció parlamentària clara. També és decisiu per analitzar fins a quin punt cren uns seguidors acrítics dels Àustries o bé optaven per una relació més purificada i reglada de l'acció reial per part de les Corts Generals. En definitiva, en aquesta apartat s'inclouen els elements que més distingien als austriacistes de l'exili d'una pràctica anterior que creien que s'havia anat allunyant de la puresa (aquest és el concepte que utilitzen) originària i que, naturalment, encara els separava molt més del despotisme unitarista dels Borbons.

Tot el raonament d'Amor de Soria partia de la base que des de la unificació de les Corones de Castella i d'Aragó les coses ja no havien funcionat correctament. Ressaltava que ja al 1516-1518 la noblesa d'Aragó amb gran protagonisme del Comte d'Aranda: «*si bien después se conformaron los aragoneses con los de Castilla y se hizo el juramento sin la condición propuesta, puede decirse que se hicieron treguas, y no paces, porque siempre quedaron las centellas primeras de la aversión y los impulsos internos a la división de las coronas*»⁶². Les diferències es van mantenir o van créixer amb el pas del temps i catalitzaren en dos greuges respectius. El primer era causat perquè «*Castilla debió privarse de sus privilegios y sucumbir a tributos, imposiciones y gravámenes increíbles para defender los reinos de la Corona de Aragón, cuando ésta gozando de toda inmunidad ni menos contribuía, ni asistía a la defensa de sus propias costas con bajeles, ni con milicia correspondiente. Esta desigualdad ha producido continuas quejas en Castilla*»⁶³. El segon greuge provenia del fet

61. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. I, paràgraf 15è.

62. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Primera part, cap. VIII, paràgraf 3r.

63. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Primera part, cap. VIII, paràgraf 4t.

que «al contrario la Corona de Aragón sostuvo siempre por queja el verse privada de las comodidades que lleva consigo la corte con la residencia de los reyes, en que observaban la decadencia de sus magnates y el olvido de sus nobles para las distinciones y empleos compatibles y arbitrables para los de ambas coronas y que faltándoles por la misma causa el modo de consumir sus frutos naturales y aumentar los industriales no podían introducirlos en los Reinos de Castilla, de donde nacía su pobreza, especialmente en Aragón que no tiene acceso o comunicación con el mar»⁶⁴.

A causa d'aquests dos greuges mutus existí una «recíproca antipatía que internamente ha reinado entre las dos Coronas de Aragón y de Castilla han nacido sus peligros y sus calamidades porque no han sabido que en su unión consistía el sostenimiento recíproco de sus Leyes fundamentales, la libertad y autoridad de sus Cortes Generales y la conservación de los vasallos inmunes del despotismo»⁶⁵. En poques paraules Amor de Soria resumeix les seves conviccions polítiques més profundes com havia fet seves, per racionals, les dues queixes mutues que acabem de plantejar. A Castella existeix un problema greu i específic degut a l'«odio entre nobleza y pueblo». Un odi que és cert però que està causat per l'acció passada dels grans de Castella que ara es queixen de la seva existència però que són la seva «causa originaria». La derrota cruel de les comunitats «de ciudades y pueblos» té el seu símbol en el «caballero verdaderamente bizarro, animoso, afable y patricio dedicado todo al bien público» que motivà el cant de *Viva Juan de Padilla, la honra de Castilla*⁶⁶. Saavedra continua sent principal guia, encara que interpretada, d'Amor de Soria: «¿Quién podrá dudar que el mayor infortunio de los Reinos de España, entonces y ahora, no nazca de la odiosa emulación e implacable aborrecimiento entre grandes y ciudades, entre pueblos y nobleza?»⁶⁷.

Un dels punts més importants en els que Amor se separa de Saavedra Fajardo és en el seu plantejament de convocatòria periòdica i fixa de les Corts: «fija la convocación de las Cortes Generales de los Reinos de Castilla, de Aragón, de Cataluña, de Valencia y de Mallorca de siete en siete años». Aquestes Corts tindrien una institucionalització permanent amb una «Asamblea fija» formada amb un diputat per cada regne amb dos secretaris. Cada deu anys es convocarà el *Parlamento de la Monarquía* o Consell General format pels diputats que formen l'«Asamblea fija» amb dos consellers també per cada regne a través del seu Consell Suprem. El presidirà un Conseller d'Estat determinat pel Rei assistit per dos secretaris de cada regne i un del Consell d'Hisenda «para concordar armoniosamente las providencias respectivas y las asistencias recíprocas que deberán darse los reinos». Tal original i avançatsistema «servirá a hermanar y concordar las dos coronas y sus naciones deshaciendo y destruyendo... la discordia y antipatía que entre ellas ha reinado»⁶⁸. Estem davant d'una de les aportacions més noves d'aquest austriacisme purificat.

La presència d'un secretari del Consell d'Hisenda tenia per objecte establir un «subsídio practicable por la Corona de Aragón con sus Cortes» posat que com «dije con juicio imparcial la Corona de Castilla tenía razón en solicitar el concurso de los Reinos de Aragón a proporción de sus fuerzas para su defensa y conservación, suponiendo que Castilla por su mayor extensión y fecundidad debía contribuir más para el común sostenimiento»⁶⁹. Aquest *Subsidio voluntario de Dotación* deurà ser aprovat per cada una de les quatre corts i les assignacions que proposa Amor de Soria són les següents:

Aragó	550.000
València	780.000
Catalunya	940.000
Mallorca	180.000
	<u>2.450.000</u>

64. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Primera part, cap. VIII, paràgraf 5è.

65. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Primera part, cap. VIII, paràgraf 6è.

66. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Primera part, cap. VIII, paràgraf 10è.

67. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Primera part, cap. VIII, paràgraf 14è.

68. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. I, paràgraf últim.

69. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. II. IV, paràgraf 1r.

Aquesta quantitat es destinarà a despeses militars però Amor de Soria li dóna una interpretació econòmica avançada «*pues si en el primer año los vasallos las pagan, vuelven a recoger su importe con el consumo y venta de sus frutos y con las manufacturas y obras industriales y así sucesivamente por circulación continua no viene a ser gravamen nuevo la contribución arreglada porque esta se paga con el mismo dinero que los vasallos dieron en el primer año mientras lo han vuelto a recoger con la venta y consumo de los frutos propios naturales y artificiales... semejantes contribuciones son más sensibles e intolerables cuando su producto no se consume en el mismo país que las paga*»⁷⁰. La contribució de Castella, també a via d'exemple, serà de 16 milions de ducats.

La importància d'aquesta aprovació parlamentària dels pressupostos l'obliga a perfilar la composició de la institució proposada. La Diputació dels Regnes, que també tractaran sobre el «*sostenimiento*» de les Lleis fonamentals, tindrà la següent composició:

	<u>diputados</u>
Castella la Vella, Lleó, Astúries i Oviedo	1
Castella la Nova (La Manxa, Toledo i Extremadura)	1
Andalusia (Sevilla, Còrdoba i Jaén)	1
Granada	1
Múrcia	1
Galícia	1
Navarra i senyoratges de Biscaia, Guipúscoa i Àlaba	1
Aragó	1
València	1
Catalunya	1
Mallorca	1

11

«*Estos once diputados bien instruidos de sus respectivas cortes se unirán cada semana tres veces (y más cuando la necesidad lo requiera)*» segons el seu ordre d'arribada i presidits per un Gran d'Espanya, que sigui conseller d'Estat, amb dos secretaris un per Regne. El corresponent a la Corona d'Aragó serà consecutivament aragonès, valencià, català i mallorquí.⁷¹ Unes regles molt fixes determinen el seu funcionament amb el que s'evita de manera radical que el Rei pugui actuar amb discrecionalitat. Veiem, per exemple, la primera regla de les 15 proposades: «*que las cortes de unos y otros reinos acuerden el propuesto subsidio con sus cuotas respectivas por el término de nueve años y debiéndose convocar en el plazo fijo de siete años (esto es, dos años antes de fenecer el subsidio) se deberá tratar en las primeras nuevas cortes sobre su confirmación por otros nueve años y así sucesivamente proveyendo en cada una de ellas a los inconvenientes que se hubieren experimentado en los siete primeros de su establecimiento*»⁷². El caràcter crucial d'aquesta Diputació dels Regnes li porta a insistir novament en la seva composició en la part sintètica de l'obra. Una proposta per una Espanya amb «*dos coronas y sus naciones*» quedava així definida⁷³.

El greuge de la Corona d'Aragó sobre la seva falta de centralitat política (d'«efecte seu» diríem en termes econòmics) quedaria minorat amb el funcionament d'unes Corts tan articulades comò reglades i que són coherents amb l'«energia» que al mateix temps buscava Grases i Gralla. No hi havia, doncs, esmunyiment cap el despotisme. No obstant això, no solament hi havia una queixa política en aquest greuge sinó una de naturalesa econòmica. Repassem la cita en la que hem expressat aquest greuge i veurem que en la seva part final

70. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. II, IV, paràgrafs 3r-7è.

71. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. III, paràgraf 1r i 2n.

72. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. III, paràgraf 4t.

73. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. X, XI.

porta clarament la reivindicació de l'obertura del mercat de la Corona de Castella a la d'Aragó i, més concretament a Aragó pel seu aïllament marítim: *«faltándoles el modo de consumir sus frutos naturales y aumentar los industriales no podían introducirlos en los Reinos de Castilla de donde nació su pobreza, especialmente en Aragón que no tiene acceso o comunicación con el mar»*. Ara és moment de recordar que, quan Amor de Soria proposa una Companyia de Llevant per negociar amb Amèrica, obria el mercat de les Índies a la Corona d'Aragó que li havia estat vetat fins el moment i que no se li obriria fins unes dècades més tard.

Hem iniciat la visió política de les institucions d'Amor de Soria per l'articulació de les seves diverses Corts Generals i la seva Diputació dels Regnes però s'ha de fer referència a continuació als diversos Consells que vol reestructurar però sempre d'acord amb els que *«prefieren el régimen monárquico a los otros dos llamados democrático y aristocrático»*⁷⁴. Els diferents Consells són els d'Estat, Guerra, Reial i Càmera de Castella, Suprem de la Corona d'Aragó⁷⁵, de Índies⁷⁶, d'Ordres, d'Hisenda, de la Inquisició, de la Santa Croada, del Comerç⁷⁷, de la Mesta. Especial transcendència té tot el que fa referència a la Secretaria del Despatx Universal. Abans d'entrar-hi assenyaem que Felip V intentà realitzar també simplificacions de la cúpula de govern així com un enfortiment del Despatx Universal però amb la diferència de no evocar mai el paper de les Corts.

La definició del Despatx Universal, a la que Amor li dedica diversos apartats⁷⁸, podria simplificar-se dient que és qui estigui *«enterado de todas las materias públicas y secretas de estado, de guerra, de gobierno y de justicia, asistiese todos los dias inmediatamente con el Rey a la lectura y expedición de las consultas, a la formación de los Decretos, a la extensión de las más reservadas disposiciones y a hacer cumplida y perfecta la organización de este cuerpo con el universal armonioso despacho de sus negocios»*⁷⁹. Fàcil és imaginar que està pensant en Ramon de Vilana Perlas però perquè no quedin dubtes es remet a ell directament pocs paràgrafs després. L'apartat següent, el XIV, el dedica a definir onze funcions que deu tenir el Secretari del Despatx d'Espanya. Són tantes i tant importants les funcions descrites que Amor de Soria ha d'escriure a continuació que *«por connotarse en ellas una casi ilimitada autoridad... he considerado por cosa a propósito describir los requisitos que deben adornar al que se haya de elegir para tanto empleo»*⁸⁰. La *«casi ilimitada autoridad»* es transforma en *«ilimitadas funciones»*⁸¹ fins obligar a escriure a Amor de Soria sobre *«los peligros de la privanza»*⁸². Per evitar-los deurà establir el Rei una *«Junta fija»* que ha de reunir-se cada dia una o dues vegades. Junta formada per un Conseller d'Estat, que no presideixi Consell algun, el Confessor del Rei i el Secretari de Despatx. Votaran en ordre invers per a decidir el Rei: *«con éste simultáneo concurso de tres ministros... se evitarán los peligros de la privanza»*. Amb tot això afirma Amor de Soria que s'anirà contra *«las reglas del despotismo»* que és l'objectiu amb què tanca el seu manuscrit.

A la primera de las dues polítiques que ens queden per sintetitzar, la demogràfica i l'econòmica, li succeeix el mateix que a la part d'anàlisi, és a dir, que és molt directament tributària de les idees de Pedro Fernández Navarrete i de Diego de Saavedra Fajardo pel que

74. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. X, paràgraf 1r.

75. Es tracta de restablir l'abolit al 1714 però eliminant per «inútils» els càrrecs de tresorer, de protonotari (que havia ocupat Vilana Perlas), de tinent i oficials de registre i sol·licitador de la cancelleria. El nou Consell Suprem estaria format per *«un Presidente autorizado con la grandeza de España al arbitrio del rey»*, dos regents togats per Aragó, València i Catalunya, respectivament, i un per Mallorca i un secretari per Aragó, un altre per València i un tercer per Catalunya i Mallorca. Així mateix un relator per les causes de justícia i tres escrivans de camèra. Vid. *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. X, IV.

76. Amb representacions territorials de Mèxic i de Perú.

77. Més endavant donarem compte de la seva organització territorial.

78. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. X, XIII-XVI.

79. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. X, XIII, paràgraf 1r.

80. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. X, XIV, paràgraf últim.

81. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. X, XVI, paràgraf 1r.

82. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. X, XVI, paràgraf 10è.

remetre's a aquests autors és el més clar⁸³. Disminució d'impostos, no expansió territorial més enllà d'Espanya i Índies, lluita contra vagabunds i gitanos, divisió d'heretatges, disminució de festes així com de clergues, atenció als orfes i prohibició del luxe són mesures que no sorprenen per aquells que coneguin als dos autors citats. El novè mitjà deuria ser el posar fi a la guerra de successió amb el retorn dels exiliats i el ple reconeixement dels seus béns el que no han aconseguit els tractats de 1725 i 1738. Una guerra a la que defineix com «guerra civil»: *«la absoluta reintegración y restitución a sus patrias de cuantos por la guerra civil viven esparcidos y peregrinos en regiones distintas con perpetuo olvido de lo pasado y prohibición positiva para no ser maltratados o injuriados de voz o en escrito por esta causa bajo la pena capital contra los que les insultaren... se restituirá tanta sangre española esparcida a su cuerpo y recuperará España mas de seis mil vasallos que la injuria de los tiempos expuso a trabajos y peregrinaciones funestas»*⁸⁴. Artesans catòlics europeus i, amb «el uso de la fuerza», de «los lugares abiertos de África recoger los hombres y gentes de aquella región y especialmente los jóvenes de poca edad»⁸⁵ són dos mitjans que substitueixen als que proposa Fernández Navarrete de formar colònies d'extrangers i de conduir famílies lliures d'Etiòpia, de Guinea o d'altres províncies.

El pensament econòmic d'Amor de Soria està determinat, almenys aparentment, pel seu agrarisme⁸⁶. El mateix títol del capítol V en la segona part és ben significatiu: *«el aumento de la agricultura en todas sus partes»*. No obstant això, és una concepció que ve marcada per la interpretació que dóna de l'agrarisme que és, ni més ni menys, la que Colbert en el seu testament polític dirigit a Lluís XIV. Es tracta, doncs, d'una visió que considera imprescindible una agricultura avançada per poder montar-hi a sobre una indústria potent. Aquesta visió és evident: *«para remediar tanto mal, es preciso que el rey con sus cortes (la fórmula política fundamental nunca es olvidada) considere la abundancia de los frutos naturales de los reinos y la facilidad de industrialarlos con las artes dentro de ellos, pues como dijo el Secretario de Estado Colbert (Colbert, Testamento político, cap. 15) las propias manufacturas son el único medio con que se entretiene el dinero dentro de los reinos y fundando la facilidad de ellas en la abundancia de los materiales que había en Francia, se dedicó con feliz fruto a aumentar y perfeccionar sus artes y maniobras aún en cosas que no producían sus provincias»*⁸⁷. A Espanya amb més i millors productes naturals, afegeix Amor, la seva manufactura encara pot ser més incrementada. Colbert no solament va saber enfocar adequadament a l'economia sinó que «desveló»⁸⁸ a França. Amor de Soria torna a utilitzar una de les expressions més volgudes de l'època i dels austriacistes, desvetllar, posat que s'està dormint. En aquest cas de l'endarreriment econòmic de l'agricultura i, a sobre, el de la indústria.

L'agricultura «en Espanya y especialmente en Castilla» estava en una situació deprimida. El seu desenvolupament necessitava algunes mesures entre les que la primera «consiste en la abolición de los Tributos numerosos y perjudiciales estableciendo uno solo con el nombre de Subsidio dotación de la Corona»⁸⁹ d'acord amb la seva posició general pel que serà necessari el portar unes adequades valoracions del «valor de las heredades con los censos cargados en ellas y la regla de las hipotecas en las mismas»⁹⁰. Les responsabilitats dels ajuntaments deuen ser exercides així com eliminar les quintes forçades. Estendre les lleis i privilegis de la Mesta serà la cinquena providència encara que defensant a «los hidalgos y labradores de caudales moderados el que ejercitaban con la agricultura»⁹¹ així com la seva

83. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. IV.

84. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. IV, paràgraf 15è.

85. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. IV, paràgraf últim.

86. Així ho interpreta una de les més agudes, encara que breus, intèrprets d'Amor de Soria, Iris M. Zavala en escriure «sostiene sobre todo la tesis agrarista» (*Clandestinidad y libertinaje*, p. 287).

87. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. VI, paràgraf 3r.

88. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. VII, paràgraf últim.

89. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. V, paràgraf 3r.

90. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. V, paràgraf 4t.

91. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. V, paràgraf 8è.

independència de circumstàncies fortuïtes. Rellevància té la vuitena providència que consisteix en «*extender la libertad de los labradores por la venta de sus granos sin coartarles con tasas de Ley general*»⁹² en la mateixa línia de Fernández Navarrete, com quan afegeix la conveniència d'un comerç intern que disminueixi encariments encara que «*sin permitir que vengan granos forasteros por mar aunque cueste alguna cosa más el grano propio, se ganará en la calidad y en que el dinero se quede dentro de los reinos por utilidad común*»⁹³. Sempre el blat com pedra angular del proteccionisme i del comerç intern espanyols. Mesures de menor transcendència volen fomentar els cavalls i els ruscs així com el control de les muntanyes pels ajuntaments. Arrendar els territoris «*agrestes e incultos*», observar les lleis i abaratir els préstecs completaran les quinze mesures proposades.

El manteniment de l'objectiu d'establir el mercat es manté amb tota claredat: «*el universal beneficio que resulta del comercio interno y externo*»⁹⁴ dels regnes que solament divideix per no confondre. És en el mercat intern on adquireix plenitud l'afirmació de Colbert: «*las manufacturas son el único medio con que se entretiene el dinero dentro de los reinos*». També dintre de l'esperit de Saavedra Fajardo i Fernández Navarrete estableix una relació dels deu principals productes industrials i miners per afegir a continuació tres mesures més generals. La primera sobre la màxima estabilitat monetària tal com la havia defensat Vilana Perlas durant la guerra. La segona és «*la buena disposición de los caminos reales*» així com la seva seguretat⁹⁵. La tercera mesura de caràcter general deu actuar en tot el necessari perquè existeixi «*el principal fundamento del comercio, la fe pública en los contratos verbales y escritos*».

El comerç «*naval y externo*» deurà expandir-se a través de quatre mitjans. El primer és la «*comodidad de puertos*», que no és preocupació perquè «*en España hay muchos y bien situados para recibir y conducir los géneros a las demás naciones*»⁹⁶. El segon és la construcció de canals per part de «*inteligentes ingenieros*». A continuació proposa «*el concurso de nobles y poderosos al comercio*» sobretot en el «*comercio del mar que sin duda es el más útil al estado*». En aquesta dedicació deuen coadjuvar les pròpies característiques del negoci concordants amb l'«*espíritu caballeresco*»: «*no sólo combate el hombre contra su semejante, si no las más veces contra el furioso elemento de las aguas y del aire, atribuya y acuerde nobleza y honor al que le emprende (el comercio)*»⁹⁷. Per tot això «*será justa la ley que conceda a los mercantes que trafican por mar con sus géneros la posesión radical de nobleza con tal que el padre y el hijo que soliciten adquirir de nuevo la hidalguía, continuasen por sí mismos este peligroso tráfico*».

És en el quart mitjà en el que proposa la constitució de tres companyies autoritzades: una pel comerç del «*norte*», una altra pel «*poniente*» i la tercera pel «*levante o mediodía*». Aquesta última companyia, la seu de la qual pot ser fixada a Cartagena, Alicante, Tortosa o Barcelona, tenia la novetat, no confessada, d'obrir el comerç de les Índies a la Corona de Aragó⁹⁸. A partir d'aquestes companyies s'establirà una Assemblée General o Consell del Comerç que serà definida per dues vegades en l'«*Enfermedad crónica*»⁹⁹. Serà presidida per un president pagat pel Rei per uns sis anys que deurà ser un Conseller del Suprem d'Índies i sis directors pertanyents en termes d'igualtat a les tres companyies. Hi haurà tres secretaris, un per companyia, que tindran, amb els directors, els seus càrrecs per sis anys renovables. Novament, apareix en Juan Amor de Soria la voluntat de reglar els nomenaments per evitar procediments que puguin dependre de voluntats personals.

Examinar a fons els orígens intel·lectuals del pensament d'Amor de Soria és una tasca que no emprendre sinó que tot just esbossaré. La principal raó per no fer-ho és que no dispo

92. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. V, paràgraf 11è.

93. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. V, paràgraf 12è.

94. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. VI, paràgraf 1r.

95. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. VI, paràgrafs 17è i 18è.

96. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. VII, paràgraf 5è.

97. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. VII, paràgraf 7è.

98. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. VII, III-V.

99. Juan Amor de Soria, *Enfermedad crónica*, Segona part, cap. VI-VII i cap. X.X.

del tipus necessari de preparació: la història del dret en primer lloc. Només em puc manejar amb un rigor suficient en el camp de les arrels del seu pensament econòmic. Una excusa o una raó suficient per no fer un ampli anàlisi de fonts és que a vegades dilueix la visió de l'argamassa i de la construcció resultant. Si l'obra d'Amor de Soria té interès, serà pel seu resultat final, que sens dubte ajudaran a entendre els seus components, però la seva possible força provindrà de la seva redacció i composició final amb independència de les influències rebudes. Són a vegades els autors els que creen als seus predecessors i no al revés. Mantenint el punt de vista del fet que un anàlisi a fons de les fonts seria útil, malgrat tot, és necessari compaginar-lo amb l'advertència que donar-li un pes excessiu ens pot conduir a la professió de l'ingenier hidràulic, segons la ironia de Julio Caro Baroja, que oblida el producte final provingui d'on provingui en benefici de les fonts. Amb l'advertència d'una falta de preparació notòria i de la necessitat de no exagerar l'anàlisi erudita dels textos, sí voldríem expressar algunes observacions sobre els dos autors més citats i amb molt en l'*Enfermedad crónica*: Diego Saavedra Fajardo i Pedro Fernández de Navarrete.

La influència simultània d'ambdós autors no succeeix solament en Juan Amor de Soria. Almenys un altre, Fray Benito Jerónimo Feijoo sofrí idèntic influx d'aquesta parella¹⁰⁰. No era gens estrany ni retardatari posat que ambdós, pertanyents al segle anterior, foren reeditats en el segle XVIII i sobretot a finals. Quatre van ser les edicions de Fernández de Navarrete (1789, 1792, 1800 i 1805) i tretze les de Saavedra (1730, 1735, 1739 [3 llibres], 1759, 1772, 1787, 1788, 1789, 1790, 1800 i 1804). Les de Fernández Navarrete són totes significatives i en Saavedra ho són la *Idea de un príncipe político-cristiano* (1640) (coneguda per *Empresas Políticas*) reeditada al 1739 i al 1804 mentre que la significativa *Corona gòtica, castellana y austríaca* (1645) ho fou al 1789.¹⁰¹ La *Idea* és considerada per Maravall com la més famosa obra del segle XVII espanyol i és la que marca amb major intensitat a Amor de Soria possiblement perquè està dins de l'«*esquema de las tendencias de oposición política*» sota els Àustries el que era ideal per qui buscava la «*purificación*» de l'austriacisme des de l'exili. Amb això concorda l'observació de Maravall sobre Saavedra Fajardo: «*en las Juntas de Estado y en las Cortes generales con frecuencia se ve manifestarse con todo atrevimiento la libertad –lo cual nos da la razón de porqué las Cortes dejaron de reunirse prácticamente en el XVII–, lo que va mucho más allá de un orgulloso capricho de soberanos apoyados por juristas serviles*». Continua Maravall afirmant que en «*la exposición de Saavedra Fajardo descubrimos el hilo continuo del problema de la libertad*» i que «*teniendo en cuenta que, en pleno auge del absolutismo pudo haber un autor que pensara en conferir papel semejante a las Cortes, se comprende que la Monarquía absoluta, desde sus supuestos, tuviera el deliberado empeño en prescindir de ellas y aún de hacerlas olvidar*». ¹⁰³

Afegim pel nostre compte que Saavedra Fajardo no propugnava tan sols la convocatòria de les Corts sinó que qüestionava la seva representativitat, el nombre fix dels diferents cossos representats i advocava per la convocatòria fixa cada 10 anys. Val la pena reproduir una extensa cita de Saavedra per poder valorar els elements de continuïtat i de canvi així com les ampliacions que aporta l'aragonès Amor: «*En España con gran prudencia están constituidos diversos consejos para el gobierno de los reinos y para las cosas más importantes de la monarquía; pero no se debe descuidar en fe de su buena institución, porque no hay república tan bien establecida que no deshaga el tiempo sus fundamentos o lo desmorone la malicia y el abuso. Ni basta que esté bien ordenada cada una de sus partes, si alguna vez no se juntan todas para tratar de ellas mismas y del cuerpo universal... parece conveniente que de diez*

100. José Antonio MARAVALL, «El espíritu de crítica y el pensamiento social de Feijoo», *Estudios de la historia del pensamiento español. S. XVIII*, p. 202-203.

101. Veure Luis PERDICES DE BLAS, «Ensayo de reediciones de escritos económicos, políticos e históricos de los siglos XVI y XVII durante el siglo XVIII», *La economía política de la decadencia de Castilla en el siglo XVII*. Editorial Síntesis, Madrid, 1996, p. 197-239.

102. José Antonio MARAVALL, *La oposición política bajo los Austrias*. Ariel, Barcelona, 1972, p. 226.

103. José Antonio MARAVALL, *La oposición política*, p. 226-227.

en diez años se forme en Madrid un consejo general, o cortes de dos consejeros de cada uno de los consejos y de dos diputados de cada una de las provincias de la monarquía para tratar de su conservación y de la de sus partes, porque si no se renuevan, se envejecen y mueren los reinos. Esta junta hará más unido el cuerpo de la monarquía para corresponderse y asistirse en las necesidades»¹⁰⁴. El nostre Amor de Soria avançarà en tots els sentits a partir del murcià. Així plantejarà l'enorme distància que existeix en la Corona de Castella entre la noblesa i el poble. O bé quan atribuirà a les Corts un nombre determinat d'atribucions pròpies sobre les quals el Rei no pot actuar per si sol o escurçarà el període de convocatòria de deu a set anys. Es tracta d'una línia saavedriana però més avançada amb referències a la llibertat i a la raó i que s'endinsarà amb tota energia en organitzar les Corts a partir dels seus components castellans i aragonesos en sentit ampli fins a constituir una monarquia composta.

Les idees econòmiques de Fernández de Navarrete estan contingudes bàsicament en *Conservación de Monarquías y discursos políticos* (1626) i es poden considerar agraristes encara que «confía en la industria»¹⁰⁵. Saavedra Fajardo està alineat en posicions molt semblants: «infinito parece aquel poder que se vale de la industria»¹⁰⁶. Amor de Soria estarà en aquesta mateixa línia a la qual donarà la força del repetit suport de Colbert. No es limitarà a continuar en aquesta línia sinó que suggerirà algunes mesures noves, en algun cas sorprenents com ja hem indicat, i incorporarà les conseqüències econòmiques de la guerra de successió.

Pot ser útil referir-nos a algunes de les valoracions generals que han estat fetes de la ideologia d'Amor de Soria. Precisa és la caracterització que formula Virginia León Sanz: «es destacable su modo de conciliar el absolutismo del monarca con el respeto a la configuración histórica de España. Viene a establecer una línea de continuidad del programa político que sucumbió en 1714 y la vigencia del mismo»¹⁰⁷. Giovanni Stiffoni sintetitza la seva aportació i la dels seus antagonistes: «el poder limitativo y control de las Cortes, organismo representativo de los "estados" garantiza, según Amor de Soria, el dualismo Rex-Regnum, mientras que el cambio absolutista emprendido por los Borbones convierte al Regnum en instrumentum Regni»¹⁰⁸. Discutible és incloure a Amor de Soria dins de l'arbitrisme encara que Stiffoni no és l'únic en fer-ho¹⁰⁹. Un estudi sobre un tema molt específic i en profunditat permet afirmar que l'exiliat Amor de Soria seguia de prop i primerament l'evolució d'Espanya: «L'obra d'Amor de Soria fou un prototipus dels escrits econòmics-polítics sobre companyies privilegiades, un pas més en la defensa d'una Espanya intermedietària entre Amèrica i Europa. La seva originalitat està en la primerenca redacció –dècada dels trenta–, i en l'adaptació d'un disseny ja conegut a una nova realitat. Fou un bon coneixedor dels mals de la Monarquia Hispànica i defensor del paper de les companyies privilegiades en el foment fabril i comercial. En definitiva, el seu projecte és interessant per la visió de conjunt que ofereix»¹¹⁰. Projecte sembla, o ens sembla, paraula adequada.

104. Diego SAAVEDRA FAJARDO, *Idea de un príncipe político-cristiano*, Empresa LV, paràgraf 13è. En l'edició de la BAE, Madrid, 1947, vol. 25, p. 148-149.

105. Luis PERDICES DE BLAS, *La economía política de la decadencia de Castilla en el siglo XVII*, p. 62.

106. Diego SAAVEDRA FAJARDO, *Idea de un príncipe*, Empresa LXXXIV, paràgraf 2n. En l'edició de la BAE, p. 226.

107. Virginia LEÓN SANZ, «Una concepción austracista del Estado a mediados del siglo XVIII», *Coloquio Internacional Carlos III y su siglo*, Madrid, tom III, 1990, p. 224.

108. Giovanni STIFFONI, «Tematiche dell'arbitrismo politico e articolazione dello spazio del potere nella Spagna del dispotismo illuminato», *Aspectos de la administración española del siglo XVIII*, *Revista de Historia moderna*, Universitat d'Alacant, 13-14 (1995), p. 20.

109. La mateixa classificació d'arbitrista se li atribueix a Amor de Soria en la molt interessant tesi doctoral: José Maria SÁNCHEZ MOLLEDO, *El pensamiento arbitrista en el Reino de Aragón en los siglos XVI y XVII*. Universitat de Saragossa, 1997, vol. I, p. 231-233 y vol. II, p. 729-740. A part de remetre als treballs de Jean Vilar, personalment em sembla inadeguada aquesta extensió tan llauana del concepte arbitrisme. Vaig proposar fa anys la paraula projectisme per aquests enfocaments poc simples, ben fundats i realitzables.

110. José Miguel DELGADO BARRADO, «Puertos privilegiados y ordenación territorial: el proyecto de Juan Amor de Soria (1741)», *Monarquía, Imperio y pueblos en la España moderna*, Alacant, 1997, p. 200.